

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՄԱՌՈՏԱԳԻՐ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ՝
ՈՐՊԵՍ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՂԱԿԱՆ
ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ
ԱՐԴՅՈՒՆԱԿԵՏ ՄԻՋՈՑ

2024

Funded by the European Union

Ֆինանսավորվում է Եվրոպական միության կողմից

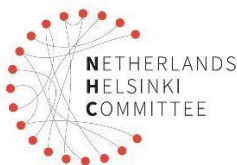

JUREMONIA

JUSTICE REFORM MONITORING IN ARMENIA
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ
ԲԱՐԵԹՈՒՄՆԵՐԻ ՄԵՏԱՐԻՏԱՐԿՈՒՄ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՌՈՏԱԳԻՐ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՂԱԿԱՆ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ՄԻՋՈՑ

Protection of Rights
Without Borders NGO

Քաղաքականության համառոտագիրը պատրաստվել է Եվրոպական միության ֆինանսական աջակցությամբ՝ «Հայաստանում արդարադատության ոլորտի բարեփոխումների մշտադիտարկում» (www.juremonia.am) ծրագրի շրջանակում: Բովանդակության համար պատասխանատվություն է կրում «Իրավունքների պաշտպանություն առանց սահմանների» ՀԿ, և պարտադիր չէ, որ այն արտահայտի Եվրոպական միության տեսակետները:

©2024 «Իրավունքների պաշտպանություն առանց սահմանների» ՀԿ

Հասցե՝ ՀՀ, ք. Երևան, Ամիրյան 11, բն. 24

Հեռախոս՝ 098 505 303

Էլ. հասցե՝ info@prwb.am

Կայքէջ՝ <https://prwb.am/>

Հանրային աշխատանքներ պատժատեսակի օրենսդրական և գործնական հիմնահարցերի բազմակողմանի ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ պատժի նշանակման և կիրառման ոլորտներում առկա են մի շարք խնդիրներ: Մասնավորապես, դատարաններում գործում է երկակի պրակտիկա՝ մեղադրյալի համաձայնությունը հաշվի առնելու հարցում, մասնագետների մի մասը գտնում է, որ պատիժը պետական հարկադրանքի միջոց է և անձի համաձայնությունը ստանալը պարտադիր չէ, մյուս մասը գտնում է, որ համաձայնությունը հաշվի առնելը պարտադիր պայման է: Բացի այդ, առաջին անգամ ոչ մեծ ծանրության հանցանք կատարած, տուգանքի կամ հանրային աշխատանքների դատապարտված անձի կողմից պատժի կատարումից խուսափելու դեպքում պատիժն ազատագրկամաբ փոխարինելու հարցում ևս կա խոչընդոտ, ըստ ՀՀ քրեական օրենսգրքի նման դեպքերում ազատագրկում չի կարող կիրառվել: Հանրային աշխատանքներ պատժատեսակով պատիժը կրող անձին պատժից ազատելիս դատարաններն առաջնորդվում են պատժի կրման հետ անհամատեղելի հիվանդությունները սահմանող ՀՀ կառավարության 26 մայիսի 2006 թվականի N 825-Ն որոշմամբ, որը, սակայն, վերաբերում է ձերբակալված, կալանավորված անձանց և քրեակատարողական հիմնարկում պատիժը կրող դատապարտյալներին: Հանրային աշխատանքների արդյունավետության վրա ազդող հիմնական խնդիրներից է շահառուներին առաջարկվող հանրային աշխատանքների ցանկը՝ տեսակները, որը ներառում է միայն 6 տեսակի աշխատանք և չի թարմացվել 2017թ.-ից: Հանրային աշխատանք նշանակելիս հաշվի չեն առնվում շահառուի սեռը, կրթությունը, մասնագիտությունը և այլն: Հանրային աշխատանքների կատարման վայրը ևս ուղղակիորեն անդրադառնում է պատժի կատարման արդյունավետության վրա: Գործնականում գործատուները հիմնականում հանդիսանում են պետական և համայնքային կազմակերպությունները, իսկ մասնավոր ոլորտի կազմակերպությունները մի քանիսն են, մինչդեռ օրենսդիրը խրախուսում է նման համագործակցությունը՝ ի շահ պետության և պատժի նպատակների: Ընդ որում հանրային աշխատանքների կատարման վայրը որոշում է Պրոբացիայի ծառայությունը, սակայն դատարանին նման հնարավորություն տալը ևս կարող է արդյունավետ լինել: Պատժի կատարման արդյունավետության վրա ազդող հաջորդ կարևոր գործոնը շահառուի ռիսկերի և կարիքների գնահատումն է, որը գործնականում չի կատարվում, ուստի կարիք կա այդ նպատակով մշակելու հատուկ գործիք: Այս և այլ հիմնախնդիրները հաշվի առնելով, մշակվել են օրենսդրական բնույթի և իրավակիրառ ոլորտի առաջարկություններ, որոնք ներկայացվում են ստորև:

ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- Վերանայել և ընդլայնել ՀՀ կառավարության 30 մարտի 2023 թ.-ի N 452-Ն որոշման հավելվածի 43-րդ կետով սահմանված հանրային աշխատանքների տեսակները, դրանցում ներառելով, օրինակ՝ արվեստի և արհեստի ոլորտի մասնագետի, բուժքրոջ/բուժակի, մայրապետի, վարորդի, զոդողի, խոհարարի, հրուշակագործի, դերձակի, շինարարության, վերանորոգման վարպետի աշխատանքները: Թվարկից հետո ցանկը թողնել բաց՝ նախատեսելով «այլ աշխատանքներ» հնարավորություն տալով նշանակել աշխատանք՝ ըստ շահառուի և դեպքի առանձնահատկությունների:
- Մշակել հանրային աշխատանքների դատապարտված անձանց ռիսկերի և կարիքների գնահատման հատուկ գործիք, որը կբացահայտի նաև շահառուների գենդերային, առողջական, տարիքային, կրթական, մասնագիտական և այլ առանձնահատկությունները:
- ՀՀ քրեական օրենսգրքի 60-րդ հոդվածի 1-ին մասում «Հանրային աշխատանքները դատարանի նշանակած և իրավասու մարմնի որոշած վայրում» արտահայտությունը փոխարինել «Հանրային աշխատանքները դատարանի նշանակած և դատարանի կամ իրավասու մարմնի որոշած վայրում» արտահայտությամբ՝ դատարանին ևս հնարավորություն տալով ըստ անհրաժեշտության դատական ակտով սահմանելու հանրային աշխատանքների կատարման կոնկրետ վայրը /տե՛ս նաև Պրոբացիայի ծառայության ներքին կանոնակարգի 42-րդ կետը/:
- ՀՀ քրեական օրենսգրքի 60-րդ հոդվածի 2-րդ մասում «ոչ ավելի, քան օրական 4 ժամ տևողությամբ» արտահայտությունը փոխարինել «ոչ ավելի, քան օրական 8 ժամ տևողությամբ» արտահայտությամբ:
- Պրոբացիայի մասին ՀՀ օրենքի 44-րդ հոդվածի 4-րդ մասում «Էլեկտրոնային հսկողության միջոցների երկամսյա կիրառման երաշխիքային գումարի» արտահայտությունը փոխարինել «Էլեկտրոնային հսկողության միջոցների կիրառման երաշխիքային գումարի» արտահայտությամբ՝ վերացնելով երկու ամսվա համար երաշխիքային գումարի փոխանցման նախապայմանը, քանի որ հանրային աշխատանքների առավելագույն տևողությունը մոտ 67 օր է, իսկ նվազագույն տևողությունը կարող է պակաս լինել անգամ 15 օրից:

ԻՐԱՎԱԿԻՐԱՌ ՈԼՈՐՏԻ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- Դատարանում մեղադրյալի նկատմամբ հանրային աշխատանքներ պատիժ նշանակել՝ հաշվի առնելով մեղադրյալի համաձայնությունը՝ դատարանի կողմից իրազեկման աշխատանք տանելով մեղադրյալի հետ, այնպես որ վերջինս գիտակցի առաջարկվող պատժատեսակի բնույթը, կարևորությունը, անհրաժեշտությունն ու նպատակը:
- Մեղադրյալի նկատմամբ որպես պատիժ հանրային աշխատանքներ նշանակելու կամ կրման ընթացքում որոշում կայացնելու շրջանակներում առողջական վիճակի գնահատումն իրականացնելիս չառաջնորդվել ՀՀ կառավարության 26 մայիսի 2006 թվականի N 825-Ն որոշմամբ, որը վերաբերելի է բացառապես ձերբակալված և կալանավորված անձանց, քրեակատարողական հիմնարկներում պատիժը կրող

դատապարտյալներին: Որոշում կայացնել հիմք ընդունելով կոնկրետ վարույթով առկա բժշկական փաստաթղթերը՝ առանց Բժշկական հանձնաժողովի եզրակացության առկայության պարտադիր պահանջի:

- ՀՀ արդարադատության նախարարության կողմից ՀՀ քրեական օրենսգրքի 60-րդ հոդվածի 7-րդ, 8-րդ մասերի և 67-րդ հոդվածի 5-րդ մասի հակասությունների վերաբերյալ տրամադրել պաշտոնական պարզաբանում, այն մասին, թե առաջին անգամ ոչ մեծ ծանրության հանցագործություն կատարած անձի կողմից հանրային աշխատանքները կատարելուց խուսափելու դեպքում դատարանն իրավասու¹ է նշանակելու ազատազրկում, թե՛ ոչ:
- Պրոբացիայի շահառուին համապատասխան աշխատանքներն առաջարկելիս գործնականում հաշվի առնել պրոբացիայի շահառուի կրթությունը, մասնագիտությունը, աշխատանքային կամ մասնագիտական հմտությունները, սեռը, տարիքը, ֆիզիկական տվյալները, ուշադրության արժանի այլ հանգամանքները՝ հիմք ընդունելով ՀՀ կառավարության 30 մարտի 2023 թվականի N 452-Ն որոշման 44-րդ կետը:
- Ընդլայնել հանրային աշխատանքների կատարման վայրերի ցանկը դրանում ներառելով մասնավոր ոլորտի կազմակերպություններին՝ հասարակական կազմակերպություններին, հանրային ծառայություններ մատուցող ընկերություններին /օրինակ՝ Ճանշին ՓԲԸ, «Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ/, հանրօգուտ գործունեություն ծավալող կազմակերպություններին /օրինակ՝ սոցիալական խնամքի կենտրոններ/ և այլն:
- Դատարաններին /նաև դատավարության կողմերին՝ ըստ պահանջի/ տրամադրել հանրային աշխատանքների կատարման վայրերի և առաջարկվող աշխատանքների ցանկը /հընթացս պարբերաբար թարմացված ցանկը/:
- Դատավճռում ի լրումն պատժատեսակի, դատավորի սեփական նախաձեռնությամբ սահմանել հանրային աշխատանքների բնույթը (որպես անալոգիա, տե՛ս, օրինակ՝ թիվ ԼԴ1/0025/01/21 դատական գործը¹)՝ հաշվի առնելով մեղադրյալի կողմից կատարված արարքի հանգամանքները, որոնք մանրամասն քննվել են դատական նիստերի ընթացքում:
- Դատավճռով նշանակված հանրային աշխատանքներ պատժատեսակը կատարելուց չարամտորեն խուսափելու դեպքում դատապարտյալի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցել դատական ակտը չկատարելու կամ դրա կատարմանը խոչընդոտելու համար՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 507-րդ հոդվածին համապատասխան:
- Դատարանի կողմից ապահովել Պրոբացիայի շահառուի ներկայությունը դատական նիստերին՝ կիրառելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 145-րդ հոդվածով նախատեսված դատավարական սանկցիան, այն է անձին վարույթն իրականացնող մարմին հարկադրաբար ներկայացնելը:
- Հանրային աշխատանքներ իրականացնող շահառուներին ևս հնարավորություն ընձեռել մասնակցելու վերասոցիալականացման միջոցառումներին:

¹ Տե՛ս թիվ ԼԴ1/0025/01/21 դատական գործը՝ https://datalex.am:443/?app=AppCaseSearch&case_id=30962247438327300:

- Պրոբացիայի ծառայության կողմից 2022թ.-ին Արարատ գյուղում հիմնված մասնագիտական ուսուցման կենտրոնի օրինակով կենտրոններ հիմնել նաև Երևանում և ՀՀ մյուս մարզերում՝ համեմատաբար մեծ բնակավայրերում՝ ապահովելու հասանելիությունը, ինչպես նաև բացառելու շահառուների թիրախավորումը:
- Հանրային աշխատանքներ պատժատեսակի կատարման փուլում կիրառել էլեկտրոնային հսկողության միջոցներ՝ հիմք ընդունելով ՀՀ քրեակատարողական օրենսգրքի 29-րդ հոդվածի 5-րդ մասը և Պրոբացիայի մասին ՀՀ օրենքի 11-րդ գլուխը: Հանրային աշխատանքների կատարման բովանդակային հսկողության նպատակով քննարկել նաև էլեկտրոնային հսկողությունը տեսախցիկների գործարկմամբ իրականացնելու հնարավորությունը՝ հաշվի առնելով բոլոր անձանց շահերի հավասարակշռությունը:
- Պրոբացիայի ծառայության մասին ՀՀ օրենքից բխող ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտերն ուժի մեջ մտնելուց հետո ապահովել հանրային աշխատանքների իրականացումը ոչ աշխատանքային ժամերին և օրերին:
- Ապահովել շահառուի մոտ ժամանակացույցի իր օրինակի առկայությունը:
- Գործատու կազմակերպությունների հետ համագործակցության խթանման նպատակով իրականացնել իրազեկման հանդիպումներ Հայաստանի Հանրապետությունում գործող բազմաոլորտ պետական, ոչ պետական, տեղական ինքնակառավարման, համայնքային, առևտրային և ոչ առևտրային, մասնավոր, հասարակական կազմակերպությունների շրջանում՝ Պրոբացիայի ծառայության գործառույթների, մասնավորապես հանրային աշխատանքներ պատժատեսակի բնույթի և գործատու կազմակերպությունների հետ համագործակցության կարևորության վերաբերյալ:
- Մշակել հանրային աշխատանքների վերաբերյալ ուղեցույցեր՝ դատավորների, դատախազների, Պրոբացիայի ծառայողների, փաստաբանների համար,
- Վարել առանձին վիճակագրություններ հանրային աշխատանքներ պատժատեսակի մասով, կատարել ուսումնասիրություններ, գնահատել արդյունավետությունը, անցկացնել վերապատրաստումներ: